

Klimaforandringerne kommer

Henrik Valeur, 2022

Alt imens FN's klimarapporter bliver stadig mere pessimistiske og igen og igen viser sig alligevel at være for optimistiske, og udslippet af drivhusgasser fortsætter med at stige, mens de politiske handlinger udebliver, og den teknologiske udvikling snarere end at løse problemerne kun synes yderligere at forstærke dem, bliver scenarierne, for hvordan menneskeskabte klimaforandringer vil forandre livet på jorden, stadig mere apokalyptiske.

Syndflodsmyster kendes fra kulturer overalt i verden, men de har altid handlet om noget, der er sket i fortiden, og ikke som nu om noget, der er ved at ske.

I mange byer rundt om i verden er man derfor begyndt at diskutere, hvordan man bedst forsvare sig, for eksempel mod de havvandsstigninger, der følger af, at isen smelter, og vandet udvider sig på grund af global opvarmning.

I København forsøger By&Havn således at sælge Lynetteholmen som et klimasikringsprojekt, der skal forhindre oversvømmelser af byen.

Men er det virkelig så nemt?

Problemet med klimaforandringer er, at mange forskellige forhold spiller sammen. Langsomt stigende havvand er ikke i sig selv et uhåndterligt problem, men det bliver det hurtigt, når det kombineres med ændrede og mere ekstreme vejrforhold.

Der er udbredt enighed om, at vi allerede er begyndt at se de første tegn på menneskeskabte klimaforandringer, men der er stadig stor usikkerhed om, hvornår de for alvor vil sætte ind, og hvor voldsomme de bliver. Denne usikkerhed skyldes ikke kun, at klimaet er et yderst komplekst system med usandsynligt mange variabler, men også, at mennesket er komplekst, og at samspillet af årsager og virkninger – hvordan de enkelte systemer påvirker sig selv og hinanden – er ekstremt vanskelige at forudsige.

Grunden til, at det er svært at forsvare sig i mod klimaforandringer, er, at vi ikke ved præcist, hvad det er, vi skal forsvare os imod.

Det eneste, man med nogenlunde sikkerhed kan sige om de nuværende klimaforandringer, er, at de vil blive voldsommere og voldsommere med tiden, i meget lang tid fremover. Og at denne krise modsat andre kriser, vi har vænnet os til, ikke er noget, vi kan overvinde for derefter at kunne vende tilbage til 'normalen'.

Med klimaforandringer vil verden for altid være forandret.

Med agerbrugets fremkomst begyndte en langsom forandring af vores forhold til naturen, som vi efterhånden kom til at betragte som noget andet end os selv, noget, vi kunne tage kampen op imod.

Det var dog først med oplysningstiden og industrialiseringen, at vi for alvor erklærede naturen krig. Med forbrugerkulturens fremkomst i 1950'erne og 60'erne så det en kort overgang ud til, det var en krig, vi kunne vinde, men så kom oliekriserne i 1970'erne, og tvivlen begyndte at melde sig.

I dag er det tydeligt, at det er en krig, vi kun kan tabe, og at vores overlevelse i virkeligheden afhænger af, hvornår vi giver op og ændrer vores forhold til naturen.

Men det er ikke nemt. Det vil kræve en radikal forandring af den kultur, vi har bygget op gennem årtusinder.

Vores kultur, den moderne vestlige kultur, som er en avanceret udgave af den bofastes kultur, er baseret på ideen om, at vi gennem videnskab og teknologi kan kontrollere naturen, såvel vores egen indre som den store ydre.

Det er en kultur, som belønner dem, der gør mest skade på naturen, mest, men som det ofte fremhæves, er det også en kultur, som skaffer os viden og teknologiske hjælpemidler, som de færreste ville være foruden, om end der er en del, vi nok godt kunne leve uden, og måske også leve bedre uden.

Det er rigtigt, som Greta Thunberg siger, at der ikke er blevet lyttet nok til den del af videnskaben, som beskæftiger sig med klimaforandringer, men der er også andre,

som har gjort opmærksom på problemerne, nemlig oprindelige naturfolk og folk med fornemmelse og forståelse for naturen, som der er blevet lyttet endnu mindre til. I modsætning til disse mennesker har den moderne vestlige videnskab et væsentligt medansvar for problemerne, for uden den ville vi ikke have været i stand til at forandre klimaet, som vi gør.

Spørgsmålet er nu, om den videnskab, som har skabt problemerne, også kan løse dem?

Er svaret på klimaforandringer at reflektere sollyset med simulerede vulkanudbrud og kunstigt forøget algeproduktionen i verdenshavene for at absorbere CO₂ eller at lagre energi fra sol og vind som brint og lagre CO₂ dybt nede i jorden – løsninger, som vi ikke kender de reelle omkostninger ved? Eller er svaret at bygge store forsvarsværker som Lynetteholm, uden vi rigtig ved, hvad det er, vi skal forsvare os imod?

Andre kulturer har andre svar. For eksempel nomade-kulturer, som i stedet for at forsøge at kontrollere naturen forsøger at tilpasse sig den, blandt andet ved at flytte sig efter forholdene.

De bygger midlertidige boliger af forhåndenværende naturmaterialer – telte af skind, husbåde af træ og huse af is – som efter brug igen indgår i naturlige cykler. Eller rettere: de gjorde, for desværre har vores kultur stort set udslettet disse kulturer og dermed også den dybe indsigt, opbygget over tusinder af generationer, i, hvordan man tilpasser sig naturen.

En lille rest af disse kulturer fandtes indtil for ganske nylig midt i København, i Erdkehlgraven, hvor nogle kreative og poetiske mennesker gennem flere år havde boet i små selvstandsatte både og små selvkonstruerede huse på tømmer flåder. Denne boform er interessant, fordi flydende boliger ikke påvirkes af havvandsstigninger, om end de nok påvirkes af voldsommere vejr.

Desværre har myndighederne nu fjernet dette eksperiment, som ellers også kunne have lært os noget om genbrug og lavt forbrug.

Hvis vi vil ændre vores kultur og måske ændre den radikalt, kræver det, at vores kreative og poetiske potentialer får lov for at udfolde sig, og at kreative og poetiske

mennesker får plads til udforske alternative bo- og livsformer.

Jeg er vokset op i en lille landsby, Tibirke, som oprindeligt lå ved kirken, men i begyndelsen af 1700-tallet blev flyttet en kilometer væk på grund af den sandflugt, der på det tidspunkt havde hærget området i næsten to århundreder.

Gennem generationer havde bønderne indædt kæmpet imod sandfygningen for ikke at miste det, tidligere generationer møjsommeligt havde samlet sammen og bygget op, men det var en håbløs kamp, og da jorden til sidst var så tilsandet, at det ikke længere var muligt at dyrke den, og sandet var trængt ind overalt i husene, gav de sig til at flytte bygningerne – de dele, der stadig var anvendelige. Men kongen ville ikke lade kirken flytte, så den sandede til.

Sandflugten var resultatet af lokale geologiske forhold og globale klimaforandringer i forbindelse med den lille istid, hvor havvandstanden faldt og blotlagde mere sand, samtidig med at vejret blev mere ustabil, vindretninger og havstrømme ændrede sig, og der kom flere og voldsommere storme og stormfloder.

Det gjorde det nok heller ikke bedre, at bønderne lod deres kreaturer græsse marehalmen, som ellers holdt på sandet.

Den officielle forklaring på, hvordan sandflugten stoppede, forholdvis kort tid efter landsbyen Tibirke var blevet flyttet, var, at kongen besluttede at plante den skov, der siden blev til Tisvilde Hegn.

Det har sikkert haft en effekt, men den reelle forklaring er nok snarere, at istiden stoppede, og havvandsstanden stabiliseredes. Altså at det var naturen, som løste problemet, men det var jo også naturen, som havde skabt problemet, og på den måde kan man sige, at naturen er selvregulerende.

Desværre er der ikke meget fra de seneste par hundrede års historie, som indikerer, at vores kultur, den moderne vestlige, også er selvregulerende.

Hvem kunne have forudset, at global nedkøling ville føre til sandflugt det sted, hvor Arresø tidligere mandede ud i Kattegat, og at man derfor ville blive nødt til at flytte en landsby, som lå 4 kilometer fra kysten? Og dengang faldt havvandstanden kun ganske få centimeter, mens de havvandsstigninger, vi nu ser frem mod, kan blive

flere meter.

Det er besnærende at forestille sig, at byerne kan fremtidssikres, bare ved at man opfører nogle diger omkring dem, men problemet med ændringer i havvandstanden er, som historien om Tibirke viser, ikke kun vandet i havet. Det er også, og måske i endnu højere grad, de mange afledte og forbundne konsekvenser.

Det mest sandsynlige synes at være, at vi på sigt kommer til at opgive mange af de kystnære byer og byområder, fordi det både teknisk og økonomisk bliver umuligt at fastholde og forsvare dem. Jo tidligere vi indser dette – og handler derefter – jo mindre smertefuldt bliver det. Og omvendt, jo mere vi investerer i at forsvare byernes nuværende placering, desto mere vil vi ultimativt miste.

Så hvorfor er der ingen, der taler om dette?

Det er der flere grunde til, heriblandt irrationelle markedsmekanismer, som gør de mest udsatte byområder mest værdifulde og derfor 'umulige' at opgive, og rigide kommunegrænser, som forhindrer en mere logisk regional udvikling.

I København er det derudover også beslutningen om at bygge metro, som gør os blinde for andre udviklingsscenarier. For i modsætning til lette transportsystemer på jordoverfladen, som er både billigere at anlægge og nemmere at flytte, binder metroen helt konkret byen til en ganske bestemt geografisk lokalitet, fordi den jo netop ikke kan flyttes.

Disse sammenflettede forhold fastlåser os mentalt i forestillingen om, at byens nuværende form og placering må forsvares med alle midler, uanset at vi derved skaber uoverskuelige og i den sidste ende sandsynligvis uløselige fremtidige problemer for byen.

Men ikke alle er låst fast i denne forestilling.

Allerede i 1959 foreslog det internationale kollektiv af kunstnere og intellektuelle, de Internationale Situationister, at flytte byer.

Ikke på grund af klimaforandringer, men fordi det ville skabe muligheder for, at andre byformer og livsformer i byerne kunne udvikle sig. Det var heller ikke

kystbyer, de tænkte på, men byer i junglen, som langsomt flyttede sig, ved at man ryddede junglen foran sig, samtidig med at junglen langsomt opslugte dem bagfra. Situationisterne var inspirerede af tilgroede byer som Angkor i Cambodia og Chichen Itza i Mexico.

Det vigtige ved deres forslag er, at flytningen af byen ikke behøver ske *overnight*, men kan ske over en meget lang periode, i princippet en uendelig lang periode. Det forudsætter dog, at vi snart begynder, for ellers kan det blive nødvendigt at gøre det meget pludseligt.

Man kan gradvist flytte byer ved på den ene side langsomt at lade udsatte kystområder forfalde og på den anden side langsomt skabe nye og mere sikre bydele inde i landet.

Når byområder forfalder, bliver der plads til mere natur, som er en vigtig forudsætning for klimatilpasning, men der bliver også plads til kreative og poetiske mennesker og dermed til, at nye ting og tanker kan opstå. Samtidig kan man længere inde i landet omdanne konventionelle landbrugsarealer, som i dag anvendes på en decideret naturødelæggende måde, til nye økologiske byformer og livsformer.

Der er mange eksempler på, hvordan man kan bygge mere økologisk, tænk bare på de økolandsbyer, som er skudt op rundt omkring gennem de seneste årtier. Til gengæld er der ikke mange eksempler på områder, man bevidst har opgivet og ladet forfalde.

Men det behøver ikke være trist at opgive noget, det kan være ganske oplivende, som situationisterne påpegede. Og det er der faktisk et godt eksempel på i København.

Refshaleøen er et område, som er blevet tømt for sit oprindelige indhold, men det er ikke tomt, tværtimod er det nu fyldt med små og store eksperimenter. Fordi det ikke er bestemt, hvad der skal ske med dette område, er det her muligt for mange ting at ske.

Der er det store bylandbrug Øens Have og Bygaard, hvor de dyrker svampe i containere, Teaterøen, hvor de arbejder med scenekunst i en gammel kaserne, og en gammel kabelbåd, hvor kunstnerkollektivet Illutron holder til, små områder med vild natur og køkkenhaver, husbåde og studenterlandsbyer, strandbarer og

gourmetrestauranter, en kunstner, som bor i sine egne selvkonstruerede småhuse, og den store kunsthall Copenhagen Contemporary, metalfestivalen Copenhell og et internationalt melodi grand prix, Copenhagen Suborbitals, hvor de forsøger at udvikle et bemanded rumfartøj, og Bungy Jump Cph, hvor man kan nøjes med at springe i elastik fra en kran.

Kunne man forestille sig andre dele af byen omdannet på samme måde?

Det fornuftige svar, når man står overfor en uoverskuelig og uforudsigelig fare, er ikke som i ridderromanerne at stille sig op og konfrontere dragen, sådan som den bofastes æresbegreber tilsiger. Det er at tage benene på nakken og løbe så langt væk som muligt.

Det gælder også havvandsstigninger, som man ikke fuldt ud kender hverken hastigheden, omfanget eller de afledte og forbundne konsekvenser af. Men det er også det modige svar, for det kræver, at vi selv forandrer os.

Vi kan gøre det gradvist og på en god måde, hvis vi begynder nu.

Denne artikel har været publiceret som kronik i Politiken, 24 januar 2022.

This article may be copied or reprinted for noncommercial purposes as long as proper citation standards are observed (author, title, date).